

‘Was het gewone leven maar als hier’

Spiritualiteit en pelgrimeren

Arno Cuppen

Tijdens de landelijke voorjaarsbijeenkomst in maart 2011 in Utrecht, hield Arno Cuppen onder zeer grote belangstelling een lezing getiteld ‘Spiritualiteit, stap voor stap’. Op verzoek van de redactie heeft hij deze bewerkt en ingekort tot onderstaand artikel.

Als iemand mij vóór mijn pelgrimstocht naar Santiago de Compostela zou hebben voorgesteld, dat ik ooit over spiritualiteit zou schrijven, zou ik wat meewarig hebben gekeken. Waarom? Omdat ik spiritualiteit toen vooral verbond met ‘het hoofd in de wolken’ en nauwelijks met ‘de voeten op de aarde’. Dat zegt natuurlijk veel over mijzelf. Ik ben nu eenmaal een doener. Voor mij bleek de pelgrimstocht als weg naar *buiten*, dan ook op het lijf geschreven.

De pelgrimstocht als weg naar *binnen* is een stuk lastiger te maken. Het gaat dan om: bewust op pad zijn met je eigen leven. Mijn tocht naar Santiago is daarvoor het begin geweest, of minstens: een nieuw begin. Het is voor mij nog steeds de meest bijzondere reis van mijn leven. Waarom? Dat is moeilijk te verwoorden. Als toerist hoef je maar te zeggen: ‘Ik ben in Parijs geweest’, en de ander denkt meteen aan de Eiffeltoren, het Louvre, croissants en boulevards. Wat het betekent om als pelgrim je eigen weg te zoeken, is moeilijker onder woorden te brengen. Ik ga een poging doen.

Wat betekent spiritualiteit eigenlijk? Spiritueel leven betekent voor mij: bewust je eigen weg gaan, steeds opnieuw en met volle aandacht, open voor de ander en het andere. Die drie dimensies zijn ook de kapstok voor dit verhaal: ik, de ander en het andere. Natuurlijk in relatie tot pelgrimeren.

IK

Bij pelgrimeren komen vaak twee metaforen om de hoek kijken die sterk samenhangen: het labyrint en de heldenreis.

Het labyrint is een oeroud symbool voor de levensweg. Je neemt afscheid van het vertrouwde en gaat op pad, het labyrint in, op zoek naar nieuwe betekenisgeving. Soms lijkt je er te zijn. Dan ben je er weer ver van af. Als je ontdekt wat wezenlijk belangrijk voor je is, heb je de kern bereikt. Dan begint je weg terug, het labyrint uit, en onderzoek je hoe je dat nieuwe vorm kunt geven in je leven van alledag, ook voor anderen. En dat steeds opnieuw.

Ooit leefde in een labyrint op Kreta de Minotaurus. Een monsterlijke stier, die gevoed werd met mensenoffers. De held Theseus waagde zich in dat labyrint, doodde het monster en wist daarna zijn weg terug te vinden door de rode draad die zijn geliefde Ariadne voor hem had gesponnen.

Dat is de essentie van alle grote heldenverhalen: de held wordt uitgedaagd om uit zijn leven van alledag te stappen om een belangrijke opdracht te vervullen: het verslaan van een monster, zoals Theseus, of het zoeken naar een schat, zoals de ridders van koning Arthur naar de Heilige Graal.

Velen durven dat avontuur niet aan. Zij blijven thuis. Of ze gaan op pad, maar proberen ‘thuis’ mee te nemen. Dat zie je ook op de camino:

- zware rugzakken en fietstassen, volgepropt met zekerheden;
- bagagetransport en taxi's, om lastige hindernissen te omzeilen;
- veel bellen, sms'en en mailen, om het ver-

trouwde niet te hoeven loslaten;

- alles willen plannen, om maar niet toe te geven aan het ongewisse.

Natuurlijk kunnen er goede redenen zijn om extra hulpmiddelen te gebruiken. Wat voor de een een peulenschil is, is voor de ander een geweldige uitdaging. Waar het om gaat is, dat je het avontuur van je leven echt aangaat, dat je je grenzen verlegt, dat je de 'held' wordt van je eigen verhaal.

Dat was de eerste stap: het labyrint in. Maar er is nog een eerste stap: het labyrint uit. In de grote verhalen is dat het moment dat de held de graal vindt, een prachtig symbool voor een nieuw inzicht, een belangrijk besluit. Dan gaat hij terug naar huis, om dat te delen met anderen. Zo krijgt de reis echt betekenis.

En op de camino? In Santiago wacht het pelgrimsbureau ons op met een heus diploma: de Compostela. Daarmee lijkt de tocht afgesloten. Maar niets is minder waar. In Santiago staan we eigenlijk pas halverwege. Dan wacht ons een nieuwe uitdaging: de camino naar huis brengen. De gele pijlen achter ons laten en onze pelgrimstocht zelf betekenis gaan geven in ons leven van alledag, ook in relatie tot anderen.

Het ANDERE

Het beeld van 'het andere' is in ons Westen eeuwenlang bepaald door het christendom. In dat beeld stond God centraal. Het heelal draaide om zijn schepping: de wereld. Dat sprak zo voor zich, dat men er ook geen probleem mee had om het oude, heidense symbool van het labyrint in kerken af te beelden. Zo werd het een nieuw symbool van het geloof, dat de christenen als een rode draad door het labyrint van het leven leidt.

Vanaf de zestiende eeuw komt er echter een tegenbeweging op gang. Een mijlpaal was de ontdekking dat de aarde om de zon draait, en niet andersom. Vanaf dat moment dringt de

rationele wetenschap het geloof in een steeds kleiner hoekje. Kerk en staat worden gescheiden. God wordt verbannen naar de privésfeer. Als de deur daar al openstaat ...

Hoewel, geleidelijk dringt het inzicht door dat het verhaal daarmee niet af is. Dat het mysterie van het bestaan veel en veel groter is dan wij zelf zijn.

Ook op de camino zien we dit terug. In de middeleeuwen was de pelgrimage een belangrijke manier om het christelijk geloof te uiten. Daarna is de camino langzaam maar zeker in vergetelheid weggezakt, om juist in onze, 'ongelovige' tijden een geweldige *comeback* te maken, in een heel andere vorm.

Ik ben er van overtuigd dat er niet één voor iedereen geldend antwoord is op de grote vragen van ons leven: 'Waar kom ik vandaan?', 'wie ben ik?', 'waar ga ik naar toe?' We zullen ons leven zelf betekenis moeten geven, door onze eigen weg te gaan. Daarbij zal ieder zich op zijn of haar manier door het grote mysterie laten inspireren: door God, door een prachtige zonsopgang, door het ritme van je ademhaling, door wat dan ook. Er is zoveel moois. Zo gaan we, als pelgrims, met ons hoofd in de wolken en de voeten op de grond. Met vertrouwen in de stem in onszelf. Want we volgen toch de rode draad van onze dromen?

De ANDER

We leven een tijd waarin ook de (leer)stellige antwoorden op maatschappelijke vragen hebben afgedaan. Toen de Berlijnse muur viel, leek onze Westerse formule van vrijheid de grote winnaar. De voorhoede van de mensheid had de kern van het labyrint bereikt, de rest zou volgen. Ondertussen zou de markt zijn zegeningen brengen, gestuurd door 'de onzichtbare hand' van vraag en aanbod. Maar ook dat bleek een fabeltje. De onzichtbare handen waren

die van speculanten, die van de beurzen één groot piramidespel maakten: aan de top werd gigantisch verdiend en de rekening werd naar onderen doorgeschoven. Ook vrijheid blijkt een ideologie. Een mooie verpakking voor het recht van de sterkste of de slimste.

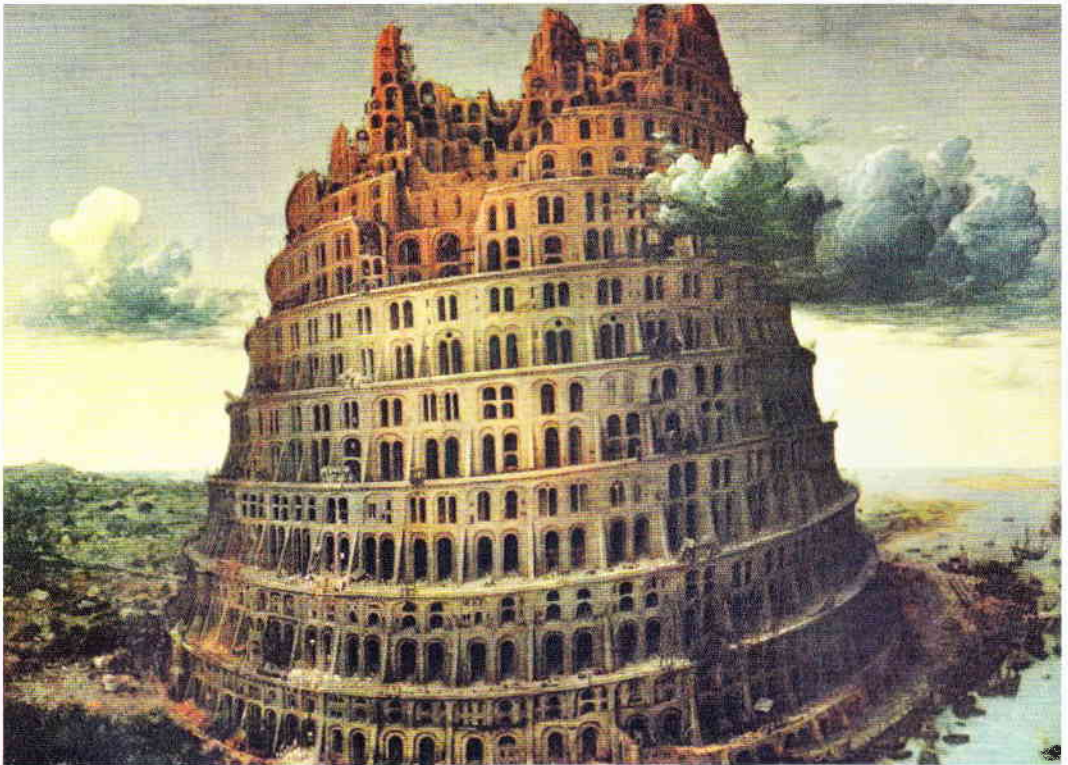
Op de puinhopen van de oude financiële piramiden worden nu driftig nieuwe gebouwd. Groei is en blijft het toverwoord. Groei, terwijl we weten dat onze planeet dat niet kan dragen. Steeds meer leefsysteem op aarde worden onherstelbaar beschadigd. Maar ook die rekening schuiven we door naar volgende generaties.

Met de politieke vrijheid, onze democratie, is het niet beter. Het vertrouwen in de politiek en in de overheid is laag. De ene na de andere overheidstaak is de deur uitgedaan, onder het motto van marktwerking. Dat werd goed begrepen door de bestuurders: de beloningen

aan de toppen van de nieuwe piramiden schoten de lucht in. En onderin werd bezuinigd, met als toverwoord: efficiency. Zo brokkelden het publieke domein en het vertrouwen in de publieke zaak af.

Is het toeval dat velen zich verbinden rond een nieuw thema: de zorg over de vreemden in ons land? Of is het eigenlijk logisch? Die vreemden zitten immers vaak aan de onderkant van onze piramide en zijn daarom een makkelijke zondebok. Maken we ons daarom drukker over meisjes met zwarte hoofddoeken dan over mannen met witte boorden die de kas leeghalen?

Hoe kan dat toch? Nederland is rijk en toch is er veel onbehagen. Althans: over de samenleving. Want de meeste Nederlanders zeggen tevreden te zijn over hun eigen leven. Maar misschien is ook dit logisch. Van geloof in grote antwoorden, waarin onze rol vastlag, zijn we

Piramidebouwers. 'De "kleine" toren van Babel' van Pieter Bruegel de Oude (circa 1563). (bron: Wikimedia Commons)

in recordtijd overgestapt naar: dat zoek ik zelf wel uit. En als dat tegenzit, moet het natuurlijk wel aan de ander liggen.

Dat kan zo toch niet verder? Onze vrijheid houdt toch ook een opdracht in? Namelijk: onszelf als mensen te verwezenlijken. Niet zoals IKEA dat zegt: *'design you own life'*. Het leven is meer dan je eigen paleisje inrichten met slimme bouwpakketten. Het gaat erom, dat we op zoek durven gaan naar onze eigen graal en al doende onze talenten ontwikkelen. Alleen zo kunnen we doorgroeien, naar echte vrijheid, in verbondenheid. Ook met de zwakkeren in onze samenleving. Kortom: 'Verbeter de wereld, begin bij jezelf.'

Het kan, ik weet het zeker, want ik heb er een glimp van gezien. Waar? Op de camino! De camino is voor iedereen toegankelijk. Ieder gaat er zijn of haar eigen weg, en het gevoel van verbondenheid is groot. De camino is een bonte stoet van gelovigen en atheïsten, van spirituelen en sporters, van jong en oud, uit alle lagen van de bevolking en uit alle hoeken van de wereld. Zonder formele organisatie, zonder hiërarchie. Op de camino hoor je ook daarom vaak: 'Was het gewone leven maar als hier.' Nou, als dat echt zo leeft, dan gaan we toch aan de slag?

IK, het ANDERE, en de ANDER

Mag ik een voorzetje geven? Dan doe ik dat door te proberen het ik, de ander en het andere bij elkaar te brengen. Heel praktisch, in relatie tot dat wat ons bindt: het pelgrimeren.

De pelgrim onderweg. Op weg gaan betekent: leren leven met onzekerheden en inzien dat het zelfs van grote waarde is om je oude zekerheden te kunnen loslaten. Want alleen zo kun je jezelf ontwikkelen en je blijven openstellen voor anderen en het andere. Op weg gaan betekent ook: erop leren vertrouwen dat het wel

goed komt, al is het vaak op een andere manier dan je ooit hebt gedacht. Dat zijn belangrijke lessen in deze roerige tijden, gekenmerkt door: het verloren gaan van oude verbanden, economische en ecologische crises, botsingen van culturen.

De pelgrim met de rugzak (offfietstas). Veel pelgrims verbazen zich erover hoe gelukkig ze zijn, terwijl ze maar weinig spullen bij zich hebben, geen krant lezen, geen tv kijken, kortom: een simpel leven leiden. Inderdaad, minder spullen en minder gedoe brengen juist meer kwaliteit van leven. Al die consumptie en al die prikkels leiden alleen maar af van onze wezenlijke opdracht: je als mens te ontwikkelen, in relatie tot de ander en het andere. Consumeren als levensstijl is een drug, met een even verwoestende uitwerking als drugsoorlogen. Het vernietigt onze aarde. Pelgrimeren is licht reizen, met een bescheiden ecologische voetafdruk. Dan is er ook genoeg voor iedereen.

De pelgrim als vreemdeling. Het woord 'pelgrim' is afgeleid van het Latijnse *peregrinus* (= vreemdeling). De meeste pelgrims zijn als vreemdeling onderweg in andere landen of streken. Pelgrims reizen bovendien licht en staan daarom meer open voor de mensen langs hun weg. Zo kun je veel sterker ervaren hoe belangrijk gastvrijheid is, hoe het is om echt welkom te zijn. Je zult dan ook nooit meer helemaal hetzelfde naar vreemdelingen in je eigen land kijken.

De pelgrim op de sterrenweg. Veel pelgrims zijn zich bewust van de magie van de camino nog voor ze er een stap op hebben gezet. Ze voelen als het ware de oeroude geschiedenis ervan, die zelfs teruggaat naar de Kelten. Ze voelen dat miljoenen hen zijn voorgedaan in meer dan duizend jaar. Ze hebben verhalen gelezen over wonderen door Jacobus of over bijzondere

ervaringen van pelgrims-van-nu. Het maakt dat velen met een bijzondere instelling aan de tocht beginnen. En als we met velen aan iets bijzonders betekenis toekennen, dan wordt dat vanzelf werkelijkheid.

Kortom: pelgrimeren is een prachtige ervaring en je krijgt als bonus een rijke metafoor. Die ervaring en die metafoor kunnen je steeds opnieuw inspireren, je steeds weer op weg helpen.

Vooraf nu de grote antwoorden zijn gesneuveld en we onze eigen weg mogen en moeten gaan. En natuurlijk is het mooi om als pelgrims af en toe ook weer samen een stuk te kunnen oplopen. Om elkaar te kunnen inspireren, vanuit een gedeelde ervaring, een gedeelde metafoor, een gedeelde wens om verder te gaan. Zo maken we een werkwoord van spiritualiteit, bijvoorbeeld: pelgrimeren, ook in Nederland. ●

Advertentie

Geografische Boekhandel Pied à Terre Overtoom 135-137 1054 HG Amsterdam Tel. 020 627 44 55 E: info@piedaterre.nl		Een geslaagde vakantie of weekendje weg begint bij Reisboekhandel Pied à Terre. Kijk ook even op onze websites: www.jvw.nl en www.piedaterre.nl

Advertentie

Fietsvervoer

Vanaf heden is ook fietsvervoer vanuit Rome mogelijk.
www.fietsvervoer.nl

Uw fiets retour vanuit Santiago de Compostela naar Nederland en België !

In samenwerking met Hotel México verzorgt Soetens Transport wekelijks het vervoer van fietsen en bagage vanuit Santiago de Compostela naar Vessem (NL). Vanuit het distributiecentrum in Vessem wordt uw fiets door heel Nederland en Vlaanderen thuis afgeleverd.

U betaalt voor de verzekering, de stalling in Santiago de Compostela en het vervoer naar huis éénmalig € 129,- incl. btw. Vraag naar de mogelijkheden.

SOETENS TRANSPORT
Tel. 0031 (0)497 591673 kantoor
gsm 0031 (0)653713539
fax 0031 (0)497 541076
e-mail: jsoetens1950@hetnet.nl
www.fiets-vervoer.nl